

Приблуда Л. М.

доцент,

Національний університет харчових технологій

НОМІНАТИВНІ ПРОЦЕСИ: ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ

Природа та сутність номінативних процесів привертають увагу багатьох сучасних лінгвістів. Загальні питання теорії номінації досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці, зокрема Е. Азнаурова, О. Кубрякова, В. Гак, В. Телія, І. Арнольд, Н. Арутюнова, Дж. Лакофф, М. Рут, Ю. Степанов, Ж. Вардзелашвілі, А. Таран, Л. Шутак, О. Ярцева та ін.

Теорія номінації ставить перед собою важливе завдання, суть якого полягає у вивченні співвідношення світу, що нас оточує, мислення й мови, дослідження не лише різноманітних засобів номінації, а й передусім самого процесу перетворення фактів позамовної дійсності в набуток системи і структури мови. В. Зайцева підкреслює, що мовні процеси поповнення номінативних ресурсів, що постійно відбуваються з розвитком лексичної системи, пов'язані переважно з переосмисленням значень уже наявних у мові найменувань і з появою в них нових значень, формування яких відбувається за рахунок вторинної номінації [6, с. 203 – 204]. Об'єктом номінативного аспекту теорії мови, підкреслює Ж. Вардзелашвілі, є всі номінативні засоби мови, утворені різноманітними способами, а у світлі теорії номінації розглядають питання системності слів не тільки в їх прямих, а й у переносних значеннях [2, с. 62].

Номінація, за визначенням В. Телії, є «процесом утворення мовних одиниць, що характеризуються номінативною функцією, тобто слугують для називання й розчленування фрагментів дійсності та формування відповідних понять про них у формі слів, поєднань слів, фразеологізмів та речень» [8, с. 336].

Мовна номінація одночасно є процесом найменування і його результатом. Створення номінативної одиниці передбачає вільний вибір нічим не мотивованого мовного знака та використання наявних матеріальних елементів мовної системи.

Для опису системи номінативних засобів мови важливим є розрізнення первинної, повторної та вторинної номінації.

Дослідники зазначають, що первинна номінація має семантичну природу і здійснюється на основі встановлення у свідомості певних відношень між уже зафіксованим у номінативному арсеналі мови фрагментом дійсності й тим, що тільки фіксується. Первинна номінація – це надання імен предметам, явищам, об'єктам довкілля, які ще не мають свого мовного позначення. Ґрунтуючись на предметно-чуттєвому сприйнятті, вона узагальнює суспільний досвід і реалізує пряму функцію називання. Вона є основною, первинною функцією знака [4, с. 137].

У мовознавчих студіях відомий термін «повторна номінація». Явище повторної номінації, на думку А. Колоколової, є дотичним до вторинної номінації [7, с. 186], яку мовознавці тлумачать як факт мовлення [3, с. 287]. Так, В. Гак повторну номінацію розуміє як найменування раніше позначеного в певному контексті денотата: особи, дії, предмета, якості [3, с. 287]. Н. Голубева, зокрема, зазначає, що повторна номінація – це спосіб іменування, який використовує інші/нові фонетичні оболонки слів для називання одного референта [5, с. 219], наслідком якої є «гетерономінативність» [3, с. 307].

Повторна номінація характеризується тим, що постійний денотат може мати декілька номінантів, що вже називалися раніше. Тому доцільною видається думка Г. Уфимцевої, що під час повторної номінації береться до уваги друге найменування того самого об'єкта в контекст [9, с. 228–229].

Отже, мовна номінація є передусім процесом найменування, тобто перетворення фактів позамовного середовища в набуток системи і структури мови, і водночас його результатом. Розрізняють поняття первинної, повторної

та вторинної номінації. Вторинна лексична номінація є узагальненням мовного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н. Д. Номинация и текст. Языковая номинация (Виды наименований). – М. : Наука, 1977. – С. 303–357.
2. Вардзелашвили Ж. А. К вопросу о толковании термина «номинация» в лингвистических исследованиях // Славистика в Грузии: сб. науч. ст. – Тбилиси : Изд-во ТГУ, 2000. – Вып. 1. – С. 62–68.
3. Гак В. Г. К типологии лингвистической номинаций. Языковая номинация: общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 230–293.
4. Головенко К. В. Вторинна номінація та внутрішня форма слова // Наукові записки. У 2 ч. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – Вип. 105 (1). – С. 137–140.
5. Голубева Н. А. Номинация и когнция (опыт когнитивного описания номинативной системы языка) // Вестн. Нижегородского ун-та им. Н. И. Лобачевского. – 2008. – № 6. – С. 217–223.
6. Зайцева В. В. Дещо про вторинну номінацію (на матеріалі українськомовної газети) // Український смисл. – 2016. – № 1. – С. 202–211.
7. Колоколова А. О. Лінгвокогнітивний аспект дослідження вторинної номінації // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Серія: Філологія. – 2010. – № 910. – Вип. 60. – Ч. I. – С. 184–189.
8. Телия В. Н. Номинация. Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 336–337.
9. Уфимцева А. А. Лексическое значение (Принцип семиологического описания лексики). – М. : Наука, 1986. – 240 с.
10. Шутак Л. Проблема непрямого найменування в теоріях мовної номінації // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Серія: Філологічна. – 2015. – Вип. 51. – С. 125–127.
11. Ярцева Е. Б. Повторная номинация в текстах художественной прозы : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10. 02. 04. Ленинград, 1984. 16 с.